

Katarzyna Ceklarz

katarzynaceklarz@wp.pl

<https://orcid.org/0000-0003-4948-9364>Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Targu

20 lat „słownika etnografów” Od idei do cyfrowego portalu

*20 years of the “ethnographers’ dictionary”
From concept to digital portal*

Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne to seria publikacji Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (PTL) określana w środowisku badaczy jako „słownik etnografów”. Do 2024 r. ukazało się w jej ramach 7 tomów zawierających 500 biografów (Fryś-Pietraszkowa, Kowalska-Lewicka, Spiss 2002; Fryś-Pietraszkowa, Spiss 2007; Spiss, Szromba-Rysowa 2010; Spiss, Święch 2014; Ceklarz, Spiss, Święch 2019; Ceklarz, Święch 2020; Ceklarz, Święch 2023). Zgodnie z tytułem są to przede wszystkim biografie ludoznawców, etnografów, etnologów i antropologów kulturowych, ale także życiorysy postaci reprezentujących inne nauki humanistyczne – folklorystów, językoznawców i filologów, historyków, archeologów, filozofów, muzykologów, architektów, historyków sztuki, a z zakresu nauk społecznych: geografów i socjologów. „Słownik etnografów” (Słownik) jest przedsięwzięciem interdyscyplinarnym, którego idea opiera się na reprezentacji osób związanych z etnologią/antropologią od początków funkcjonowania tej dyscypliny i z uwzględnieniem jak najszerszego spektrum ich działalności.

Idea słownika biograficznego (okres łódzki)

Informacje o początkach Słownika znaleźć można w dokumentacji zgromadzonej w Archiwum Naukowym PTL we Wrocławiu, zwłaszcza w zdeponowanej tam spuściźnie po Janie Piotrze Dekowskim (ANPTL1), we wstępie do pierwszego tomu (Fryś-Pietraszkowa, Kowalska-Lewicka, Spiss 2002a: V–VII) oraz artykule Anny Kowalskiej-Lewickiej

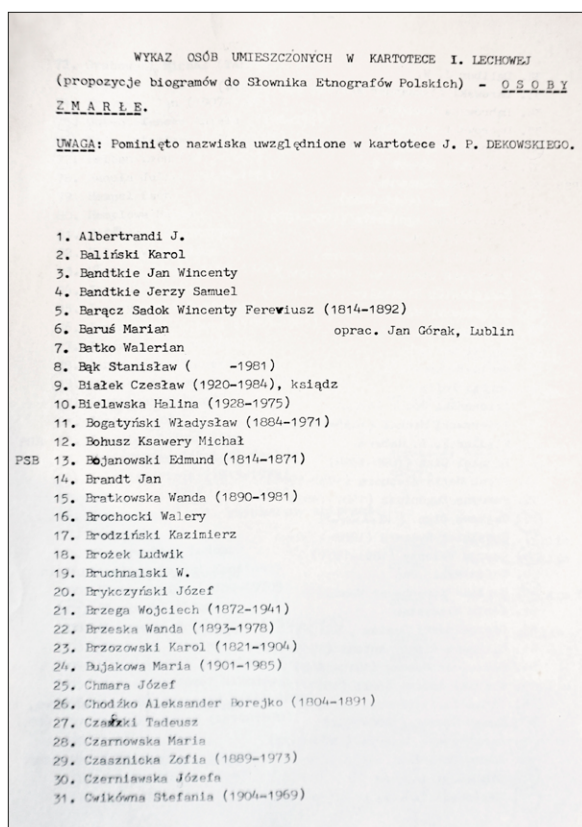
poświęconemu Słownikowi (Kowalska-Lewicka 2001: 159–63). Pomysłodawcą i inicjatorem opracowania „Słownika etnografów” był J.P. Dekowski, kustosz Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi (Kowalska-Lewicka 2002a: 59–61), który w 1977 r., podczas 52. Walnego Zgromadzenia Delegatów PTL w Łodzi, złożył formalny wniosek powołania Komitetu Organizacyjnego ds. słownika. Wniosek argumentował sugerując, że publikacja tego typu byłaby „podsumowaniem działalności i zdobyczy etnografii Polskiej” (ANPTL2). Zgłaszając projekt J.P. Dekowski miał doświadczenie w badaniach biografistycznych. W 1975 r. opracował i opublikował noty biograficzne oraz bibliografię pracowników łódzkiego ośrodka etnograficznego (Dekowski 1975a, 1975b). Wniosek poparła Bronisława Kopczyńska-Jaworska (Karpińska 2019: 93–97), stwierdzając, że w pracach nad biografiami pomocny będzie Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej (ODiIE) PTL w Łodzi, który wtedy opracowywał wykaz wszystkich prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu etnografii. Łódzka badaczka stwierdziła, że: „Tą drogą obok problemów badawczych poruszonych w etnografii uchwyci się jednocześnie wszystkie osoby, które ukończyły studia etnograficzne w Polsce po wojnie” (Kłodnicki 1997: 97).

W pierwotnej koncepcji Słownik miał zawierać biogramy szeroko rozumianego środowiska etnograficznego, a więc zarówno osób aktywnych współcześnie, jak i zmarłych. Propozycja J.P. Dekowskiego spotkała się z pozytywnym przyjęciem członków PTL, tym bardziej, że planowane opracowanie miało uświetnić jubileusz 100-lecia tej organizacji, przypadające na rok 1995 (Fryś-Pietraszkowa, Kowalska-Lewicka, Spiss 2002a: VI). Zakładano, że prace nad Słownikiem zajmą 18 lat (sic!). Tak się jednak nie stało.

Z dostępnej dokumentacji wynika, że J.P. Dekowski pracował nad projektem w osamotnieniu. Jak pisała A. Kowalska-Lewicka: „sam rozpoczął prace wstępne, przygotował obszerny zestaw proponowanych haseł, opracował i rozesłał do wszystkich czynnych etnografów ankiety biograficzne¹, pisał biogramy” (Kowalska-Lewicka 2002a: 60). W efekcie powstał obszerny, liczący ok. 900 pozycji, wykaz nazwisk potencjalnych bohaterów biogramów (na liście znaleźli się luminarze humanistyki polskiej poczynszy od XV do XX w.) oraz bazowa kartoteka dla ponad 300 wytypowanych osób, do której „w miarę prac nad innymi zagadnieniami składał napotkane informacje (fiszki bibliograficzne, wycinki z gazet i inne). Na ogół są to wiadomości bardzo niekompletne” (Kowalska-Lewicka 2001: 160). Z opinii A. Kowalskiej-Lewickiej wynika, że prace nad Słownikiem nie stanowiły priorytetu dla samego wnioskodawcy ani innych członków Towarzystwa, i prowadzone były „przy okazji” innej działalności naukowej. A. Kowalska-Lewicka, pełniąc funkcję prezesa ZG PTL w latach 1982–1989, krytykowała wybiórczość zebranych informacji, brak jasnych kryteriów doboru opisywanej postaci, niesystematyczność działań, a także brak zaangażowania ze strony przedstawicieli środowiska

1 Ankiety nie udało się odnaleźć w archiwalnych zasobach.

etnologów zrzeszonych w PTL. W związku z tym w 1986 r. (a więc 9 lat przed planowanym jubileuszem) starała się przyspieszyć działania redakcyjne mobilizując pomysłodawcę i sugerując dopuszczenie do współpracy innych. We wstępie do pierwszego tomu Słownika, pojawia się wzmianka o jego współpracy z Ireną Lechową, kustoszem tego samego muzeum w Łodzi (Kowalska-Lewicka 2002b: 180–181), która miała pomagać J.P. Dekowskiemu, a finalnie przejąć wszystkie materiały słownikowe po jego śmierci w 1988 r. Nadal jednak prace tkwiły w martwym punkcie. Sytuacja zmieniła się dopiero gdy „opracowaniem Słownika zostało zainteresowane PTL. A ściślej jego Oddział Krakowski” (Kowalska-Lewicka 2001: 160). W tym dyplomatycznie skonstruowanym zdaniu kryje się informacja o radykalnej zmianie składu zespołu opracowującego Słownik po śmierci J.P. Dekowskiego w 1988 r., a następnie (w 1991 r.) także po śmierci I. Lechowej. Materiały przechowywane przez ODiE PTL trafiły „zgodnie z wolą zmarłego” w ręce wielokrotnie już wspomnianej, kluczowej dla tej historii, A. Kowalskiej-Lewickiej. Pozostała część spuścizny J.P. Dekowskiego (ponad 100 teczek z dokumentami, podzielonymi na 18 kategorii) została przekazana do Wrocławia – siedziby głównej PTL w 1989 r., w tym m.in. dokumenty biograficzne dla 36 osób (ANPTL4).

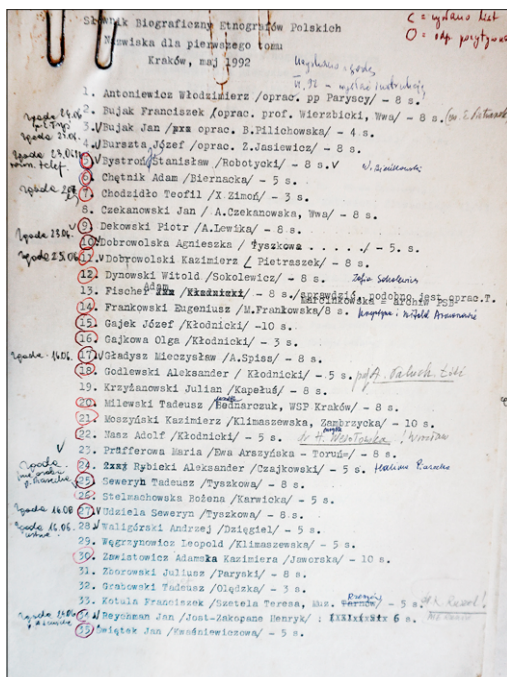
II. 1. Wykaz osób (320 nazwisk) umieszczonych w kartotece Ireny Lechowej (proponując biogramy do Słownika Etnografów Polskich) – osoby zmarłe. Zbiory PTL w Krakowie. Fot. K. Ceklarz (2023).

Redakcja pierwszych tomów słownika (okres krakowski)

Po przejęciu nie tyle dokumentacji, co praw do pracy nad Słownikiem A. Kowalska-Lewicka wcieliła w życie to, czego jako prezeska, oczekiwała od J.P. Dekowskiego. W pierwszej kolejności stworzyła zespół złożony z członków krakowskiego oddziału PTL: dwóch etnografek – Ewy Fryś-Pietraszkowej i Anny Spiss, a także cenionego w środowisku krakowskim historyka kultury i biografistę Wiesława Bieńkowskiego (Kocójowa, Gruca 2000). Wszystkie redaktorki wywodziły się z krakowskiego środowiska naukowego i związane były z krakowskim Oddziałem PTL. Ponadto rozpoczynając prace nad Słownikiem były emerytkami (!), co nie jest bez znaczenia dla sposobu prowadzenia prac redakcyjnych, zarządzania czasem i doбором współpracowników, w tym przypadku autorów biogramów. W. Bieńkowski początkowo zaangażował się w pracę nad Słownikiem, służył redakcji fachową radą przy pracach nad pierwszym tomem, do którego napisał biogram Jana St. Bystronia, ale ostatecznie zrezygnował ze współpracy.

W powyższym składzie przystąpiono do prac koncepcyjnych. Za radą W. Bieńkowskiego ustalono 3 fundamentalne kwestie dla Słownika. Po pierwsze, pod uwagę będą brane biogramy wyłącznie osób zmarłych: dorobek ich został zamknięty, co dawało możliwość sporządzenia jego podsumowania (APTLK2). Ta decyzja wpłynęła na całkowitą zmianę pierwotnej koncepcji. Znacznie ograniczyła pulę nazwisk

do opracowania i, co ważniejsze, ułatwiła pracę zdejmując z potencjalnych autorów obawę konfrontacji tekstu z bohaterem biogramu. Po drugie, ustalono, że Słownik obejmować będzie osoby działające w XIX i XX w., ponownie zawężając pole eksploatacji. Trzecia kwestia dotyczyła technicznego aspektu układu treści. Ustalono, że kolejne części Słownika (od razu zakładano kontynuację dzieła w przyszłości) powinny powstać w wygodnym dla

II. 2. Lista nazwisk (fragment)
etnografów wytypowanych do
uwiecznienia w 1992 r. Zbiory PTL
w Krakowie. Fot. K. Ceklarz (2023).

użytkowników (i twórców Słownika) systemie holenderskim, pozwalającym na publikowanie w poszczególnych tomach biogramów osób o nazwiskach zaczynających się od poszczególnych liter alfabetu, tj. w każdym tomie zamieszczone będą teksty w układzie alfabetycznym od A–Z, a dopiero po opublikowaniu „pewnej” liczby tomów zostanie opracowany zbiorczy indeks nazwisk badaczy².

Po zakończeniu prac koncepcyjnych członkowie redakcji musieli się zmierzyć z trudnościami związanymi z pozyskaniem autorów, redakcją nadsyłanych tekstów i drukiem przygotowanego tomu. W trudnym dla polskiej gospodarki, transformacyjnym okresie lat 90. XX w. napotkano na kolejne bariery. A. Kowalska-Lewicka pisała:

Jak wiadomo działaliśmy bez żadnej dotacji. W propozycjach kierowanych do przyszłych autorów trzeba było jasno powiedzieć, że praca ich nie będzie honorowana. To samo dotyczyło recenzentów, skutkiem czego byliśmy zmuszeni podjąć się recenzji w obrębie składu redakcji, która zresztą także działała bez jakichkolwiek honorariów (Kowalska-Lewicka 2001:161).

Mimo to redakcji udało się zgromadzić 67 biogramów, 2 recenzje (Jadwigi Klimaszewskiej i Zofii Szromby-Rysowej) i napisać wstęp zawierający zwięzły opis dziejów Towarzystwa z uwypukleniem związków prezentowanych postaci z tą organizacją. W 1994 r. redakcja wywiązała się z planu zakładającego publikację Słownika na jubileusz PTL, i złożyła gotowy materiał Radzie Wydawniczej PTL, która włączyła go do planu wydawniczego Towarzystwa na rok 1995. Koszt wydrukowania i oprawy jednego tysiąca egzemplarzy wyceniono na 72 miliony zł (kwota przed denominacją złotych, po denominacji w 1995 r. wynosiła 7 200 zł) (APTLK4)³. Aby zdobyć finansowanie składu i druku PTL złożyło wniosek do Komitetu Badań Naukowych (KBN)⁴, ten jednak go odrzucił, co ostatecznie pogrzebało jubileuszowe plany redakcji (Kłodnicki 1997: 122). Wniosek o dofinansowanie ponowiono w kolejnym roku, ale i tym razem został rozpatrzony negatywnie, zamykając możliwość wydania tomu w ramach wydawnictwa PTL⁵.

² Indeks opublikowanych biogramów został opracowany w 2010 r. i opublikowany w 3 tomie (Spiss, Szromba-Rysowa 2010: XVIII–XXI).

³ A. Kowalska-Lewicka w liście do ZG PTL pisała: „Poprosiłam o kosztorys uwzględniający szczyte tomów (a nie klejenie). Przy dzisiejszych kosztach oprawy książek wątpię by wielu ludzi mogło sobie pozwolić na luksus oprawy książki, a Słownik jest pozycją, której się nie czyta i odkłada, lecz będzie się do niej sięgać przez wiele lat” (APTLK5).

⁴ Komitet Badań Naukowych (KBN) – instytucja państwowa administracji rządowej, utworzona w 1991 r. w celu dysponowania państwowymi funduszami przeznaczanymi na rozwój nauki w Polsce, w tym m.in. finansowania wydawnictw naukowych.

⁵ Na marginesie warto wspomnieć, że nieoczekiwanie dla zespołu redakcyjnego w 1996 r. wpłynął na ręce prof. W. Bienkowskiego list od folklorysty doc. Ryszarda Górskiego (1931–2021) z Instytutu Badań Literackich w Warszawie, z informującą o zainicjowaniu trzyletniego projektu finansowanego z KBN-u zatytułowanego *Słownik*

Zaistniała sytuacja zmusiła redakcję do zawieszenia prac nad publikacją i szukania innych rozwiązań. Jak pisały autorki wstępu do pierwszego tomu:

Temat ponownie nabrał aktualności po kilku latach, na posiedzeniu Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności 22 XI 2000 r. dr A. Kowalska-Lewicka zreferowała projekt, stan zaawansowania prac oraz dotychczasowe starania o wydanie słownika. Użył on pozytywnej oceny Komisji, która postanowiła umieścić tytuł na liście własnych wydawnictw PAU (Fryś-Pietraszkowa, Kowalska-Lewicka, Spiss 2002a: VI).

Decyzja Polskiej Akademii Umiejętności (PAU), aby wesprzeć wydawnictwo, przywróciła nadzieję na publikację i zmobilizowała redakcję do przepracowania i uzupełnienia zgromadzonego materiału. Całkowicie zmodyfikowano wstęp, który w obliczu minionego już jubileuszy PTL stracił na aktualności, uzupełniono gotowe biogramy i przygotowano nowe (łącznie 112 biogramów) podwajając tym samym wyjściową objętość tomu. Przy tej okazji po raz trzeci zmodyfikowano nazwę całego projektu (o czym niżej).

Mimo deklaracji ze strony PAU ograniczenia budżetowe tej instytucji powodowały dalsze opóźnienia w realizacji Słownika. Ówczesna kierowniczka wydawnictwa PAU Maria Michalewicz skontaktowała redaktorki z Wydawnictwem Naukowym DWN⁶, prowadzone m.in. przez Tomasza Zacharskiego, które specjalizowało się w produkcji książek naukowych dla krakowskich instytucji, potrafiące skutecznie pozyskiwać celowe dotacje przyznawane podmiotom niepublicznym na promocję nauki. DWN podjęło się wydania Słownika i pozyskało na ten cel dotację z... KBN-u (ok. 80% całości kosztów). Brakujące 20% pokrył krakowski Oddział PTL z własnych środków. Redaktorki nie kryły zaskoczenia obrotem spraw. A. Kowalska-Lewicka w wywiadzie udzielonym Zbigniewowi Jasiewiczowi wspominała:

Charakterystyczne – przedstawiony w planie wydawnictw PTL I tom „Słownika” Komitet Badań Naukowych odrzucił, mimo starań naszego PTL-owskiego kierownika Działu

ludoznawców polskich. R. Górski zakładał opracowanie 700 biogramów. Informacja wzbudziła konsternację wśród członków PTL (APTLK9). W. Bieńkowski określił ją jako „sytuację kuriozalną”, zwłaszcza że w tym czasie PTL miał już gotowy materiał na Słownik i szukał (bezsukcesyjnie) finansowania jedynie na pokrycie kosztów druku. W kolejnym liście R. Górski zwrócił się do prezesa PTL Zygmunta Kłodnickiego z prośbą o udostępnienie archiwum PTL-u oraz odpłatne odstąpienie już napisanych biogramów (APTLK6). Z. Kłodnicki zobowiązał A. Kowalską-Lewicką do dalszego prowadzenia tej sprawy, a ta odpowiedziała dyplomatycznie pisząc: „Na razie nie możemy Panu udzielić wiążącej odpowiedzi. PTL stara się ponownie (już nie w KBN) o dotację na druk „Słownika” i dopiero po uzyskaniu ostatecznej odpowiedzi będziemy mogli podjąć decyzję o współpracy z Zespołem Pana Docenta” (APTLK7). Ostatecznie PTL odmówiło R. Górskiemu i zrealizowało swoje zamierzenie, a doc. R. Górski zrezygnował z projektu.

- 6 Wydawnictwo Naukowe DWN (Dom Wydawnictw Naukowych) założone w 1990 r. przez dr. Andrzeja Michalskiego i Tomasza Zacharskiego. Wydawało książki dla środowiska naukowego Krakowa, tj. Akademii Medycznej, PWM, Politechniki Krakowskiej, UJ, AGH, PAN i PAU.

Wydawnictw, natomiast tenże tom, z tymi samymi recenzjami, przedstawiony przez naszego krakowskiego prywatnego wydawcę – KBN przyjął i dał pieniądze, a że ich było za mało, dołożyliśmy to, co zaoszczędził Oddział Krakowski PTL – no i tom się ukazał (Kowalska-Lewicka 2007: 305).

Opracowanie językowe powierzono współpracującej z DWN redaktorce Ewie Bednarskiej-Gryniewicz⁷, a obróbką graficzną i składem zajął się wspomniany T. Zacharski. Zespół ten związany jest ze słownikiem od ponad 20 lat, realizując każdy kolejny tom. T. Zacharski jest także autorem okładki, do stworzenia której zainspirował się jednym z eksponatów prezentowanym na wystawie stałej w Muzeum Etnograficznym w Krakowie.

Anna Spiss zaprosiła nas do muzeum aby zwiedzić aktualną wystawę. To już było po przyznaniu dofinansowania. Zainspirował nas kolor: biały haft na czerwonym tle. Jacek Kubiena zrobił profesjonalny analogowy diapoztyw, który dostałem do zeskanowania na skanerze bębnowym. Układ okładki, liternictwo itp. to mój pomysł, zaakceptowany przez Redakcję (ZA2).

Elementy graficzne na okładce pozostają niezmiennie. Z każdym tomem zmianie ulega jedynie barwa tła, utrzymana w ciepłych odcieniach czerwieni i brązu.

Pierwszy tom okazał się wydawniczym sukcesem. Recenzenci docenili przedsięwzięcie podkreślając prozopograficzną wartość Słownika (moim zdaniem nadal nie wykorzystaną), a także oddolność inicjatywy, która zaistniała poza strukturami instytucji naukowych, „dzięki czemuś, co wydaje się być tak niedzisiejsze: bezinteresownemu oddaniu pewnego środowiska sprawie nauki” (Zięba 2005: 75). Jednocześnie jednak zwracano uwagę na różnorodność i niejednorodność przedstawianych sylwetek (do czego jeszcze wrócę). Emocje wzbudził m.in. brak biogramu „ojca polskiej etnografii” – Oskara Kolberga. Roman Bąk pisał:

Brak tego portretu wydaje się tu [w pierwszym tomie słownika] rzeczywiście sporym niedopatrzeniem – wszak to postać w dziejach naszej nauki sztandarowa, źródłowa – i zapewnienia redaktorów, iż znajdzie się on w przygotowywanym tomie II nie zmieniają niestety tego stanu. Szkoda, gdyż czym innym jest obecność Kolberga w „Polskim słowniku biograficznym”, a czym innym jego fizyczny brak w tej konkretnej z takim przecież trudem wydanej publikacji. (...) Kolberg to jednak «znak firmowy», to symbol” (Bąk 2003: 315).

7 Jak wspomina E. Gryniewicz: „Przez te lata i ja, i redaktorzy naukowcy uczyliśmy się słownika, dopracowywaliśmy szczegóły, wspólnie rozwiązyaliśmy nowe problemy redakcyjne, które się pojawiały. (...) Przy pierwszych tomach największe problemy stwarzały ilustracje; często trzeba było szukać oryginałów (niektórzy autorzy dostarczali np. kserokopie z książek, nienadające się do skanowania), które okazywały się nie do zdobycia. Wiem, że Tomasz Zacharski wiele czasu i trudu poświęcił na komputerową obróbkę zdjęć, by je wyretuszować” (ZA1).

Krytykowano także ubogą szatę graficzną. Do każdego biogramu dołączona była jedna fotografia portretowa (co nie uległo zmianie aż do powstania cyfrowej wersji Słownika w postaci portalu etnoznawcy.pl). Tymczasem, jak argumentował etnolog R. Bąk:

mamy przed sobą materiał, który aż się prosi o opracowanie znakomite, wyjątkowe, bogate. Każda przecież z postaci zaprezentowanych w „Sylwetkach...” to całe światy, to mo-
rze znaczeń odniesień, dla których można bez trudu znaleźć worek ilustracji, i to o wiele
bardziej porywających niż tylko okładki ich dzieł (Bąk 2003: 315).

Członkinie redakcji miały tego świadomość i zdawały sobie sprawę, że „temat został dopiero zapoczątkowany i pozostaje otwarty” (Fryś-Pietraszkowa, Kowalska-Lewicka, Spiss 2002a: VI). Recenzenci zastanawiali się także nad przyszłością opracowania:

Ciekawe, czy energicznym damom krakowskiej etnologii uda się wydać następne tomy
w tym samym systemie społecznym? Gdyby tak się stało, mogłyby się od nich sporo na-
uczyć te nobliwie instytucje naukowe, które przy pomocy wielu etatów nie mogą sprostać
wymogom rytmicznej edycji np. „Polskiego Słownika Biograficznego” (Zięba 2005: 375).

Czas pokazał, że się udało! Po 5 latach pracy „damy krakowskiej etnografii”, czyli E. Fryś-Pietraszkowa i A. Spiss opublikowały kolejny tom. Na fali sukcesu pierwszego tomu zgłosiło się do współpracy 89 autorów pisząc 110 biogramów, uzupełniając li-
stę m.in. o biogram Kolberga.

Począwszy od 2 tomu Słownik został włączony do serii wydawniczej „Archiwum Etnograficzne” PTL, co wpłynęło na większą skuteczność w pozyskiwaniu środków na jego wydanie⁸. W tomie 2, 3 i 4 zrezygnowano ze wstępu wprowadzającego, uznano go za zbędny. W tomie 3 zamieszczono (zamiast wstępu) fotografie E. Fryś-Pietraszkowej wraz z adnotacją: „Pamięci dr Ewy Fryś-Pietraszkowej, autorki wielu biogramów, współredaktorki I i II tomu, której śmierć przerwała przygotowania do tomu III” (Spiss, Szromba-Rysowa 2010). Po śmierci E. Fryś-Pietraszkowej 3 tom został zredagowany przez A. Spiss i Z. Szrombę-Rysową, etnografkę z Komisji Etnograficznej PAU. Kolejna zmiana na stanowisku redaktora nastąpiła w trakcie pracy nad tomem 4, wówczas do A. Spiss dołączył Jan Święch, ówczesny dziekan Wydziału Historycznego UJ (w latach 2012–2020) i członek krakowskiego oddziału PTL, który wcześniej współpracował z redakcją jako recenzent. Tom 4 ukazał się w 2014 r., wnosząc kolejne 53 biogramy, w tym 3 należące do badaczy nie będących Polakami. Poszerzono więc pulę nazwisk do opracowania, łamiąc przyjętą wcześniej (i podkreśloną w tytule) zasadę opisywania

⁸ Tom 2 ukazał się dzięki wsparciu MNiSW, Fundacji na Rzecz Pomocy Studiującym Problematykę Kultury Wsi, Finansowania Badań i Publikacji w tym zakresie oraz Fundacji Cepelia.

wyłącznie badaczy polskiego pochodzenia. Praca nad tekstami nadal odbywała się na zasadzie honorowej, a druk był możliwy dzięki dotacji ministerialnej oraz dofinansowania ze środków Wydziału Historycznego UJ i prywatnych (anonimowych) darczyńców.

Lp.	Numer tomu	Rok wydania	Liczba biogramów	Liczba autorów (ogólnie)	Autorzy	Autorki	Objętość tomu w stronach
1.	1	2002	112	75	27	48	347
2.	2	2007	110	89	29	60	393
3.	3	2010	53	42	14	28	282
4.	4	2014	53	42	21	21	318
5.	5	2019	53	49	15	34	267
6.	6	2020	59	59	22	28	301
7.	7	2023	60	60	18	32	322
Łącznie			500	416	146 (35%)	251 (65%)	2230

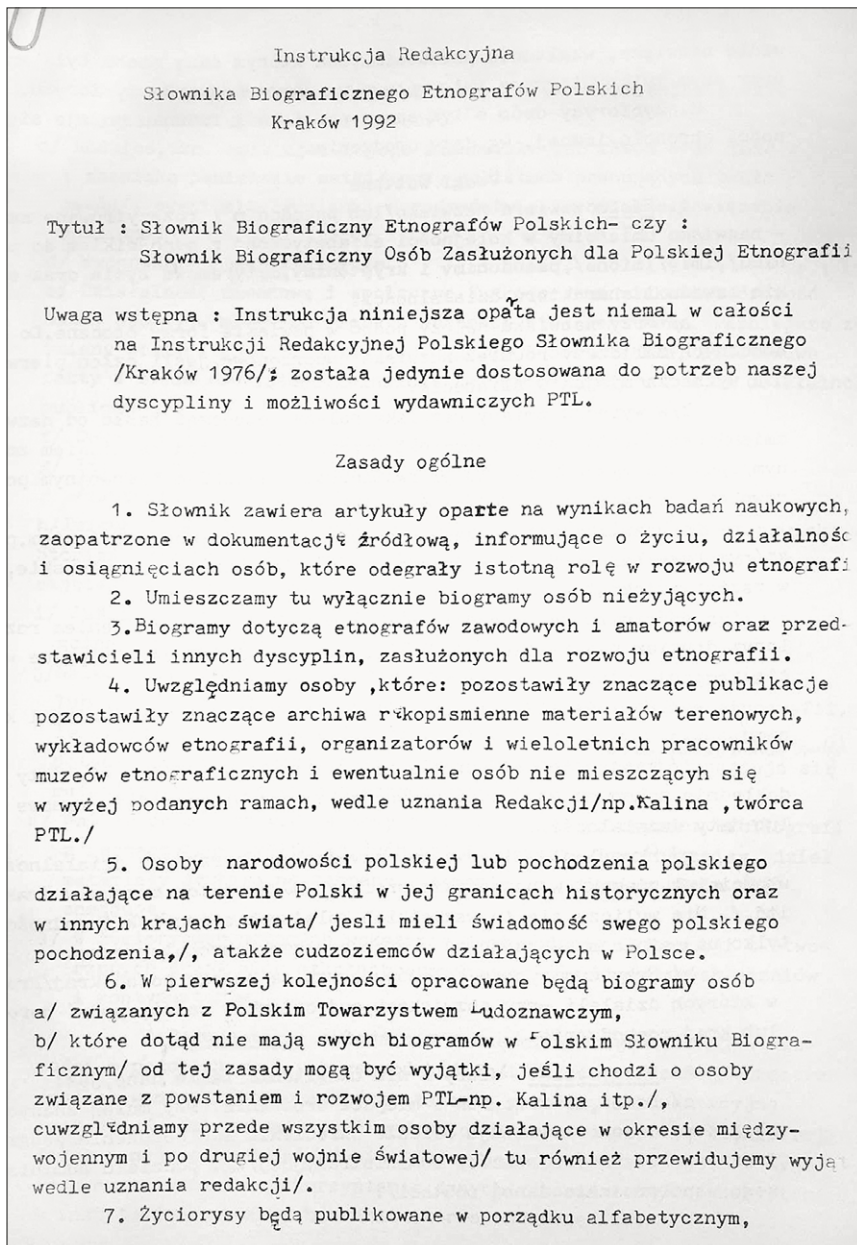
II. 3. Liczba opublikowanych biogramów oraz zaangażowanych autorek i autorów z podziałem na tomy. Oprac. K. Ceklarz na podstawie analizy tomów 1–7.

Konstruowanie biogramów

Z pomocą W. Bieńkowskiego komitet redakcyjny wypracował w 1992 r. instrukcję dla autorów biogramów, która bazowała na zasadach stosowanych od 1976 r. przez osoby piszące do *Polskiego Słownika Biograficznego* (PSB). Zawierała zasady ogólne oraz szczegółowe wytyczne dotyczące schematu przyszłych biogramów. Przyjęto m.in., że bohaterami biogramów mają być badacze i muzealnicy narodowości polskiej, działający zarówno w historycznych i współczesnych granicach państwa polskiego. Kładziono nacisk, aby w pierwszej kolejności upamiętniać osoby związane z PTL oraz takie, które nie mają biogramów w PSB (Fryś-Pietraszkowa, Kowalska-Lewicka, Spiss 2002: VII).

W części szczegółowej instrukcji komitet zwracał uwagę na chronologiczne porządkowanie treści oraz podział biogramu na poszczególne etapy życia, które można by określić hasłowo jako dzieciństwo i młodość bohatera, okres edukacji, praca zawodowa, ścieżka awansów, dorobek naukowy, działalność organizacyjna (w przypadku muzealników czy regionalistów), wreszcie otrzymane nagrody, zakończone informacją o śmierci i bibliografią. Jak pisała A. Kowalska-Lewicka: „Wychodziliśmy bowiem

z założenia, że nasz Słownik powinien dawać nie tylko suche fakty z życia i działalności naukowej danej osoby, ale tam, gdzie to tylko będzie możliwe, podkreślać jej osobowość” (Kowalska-Lewicka 2001:160).

II. 4. Instrukcja redakcyjna „słownika etnografów”, Kraków 1992. Zbiory PTL w Krakowie.
Fot. K. Ceklarz (2023).

Lp.	Numer tomu	Rok wydania	Redaktorki i redaktorzy	Recenzenci
1.	1	2002	Ewa Fryś-Pietraszkowa Anna Kowalska-Lewicka Anna Spiss	Zbigniew Jasiewicz Zofia Szromba-Rysowa
2.	2	2007	Ewa Fryś-Pietraszkowa Anna Spiss	Zbigniew Jasiewicz Zofia Szromba-Rysowa
3.	3	2010	Anna Spiss Zofia Szromba-Rysowa	Zbigniew Jasiewicz Jan Święch
4.	4	2014	Anna Spiss Jan Święch	Irena Bukowska-Floreńska Zbigniew Jasiewicz
5.	5	2019	Katarzyna Ceklarz Anna Spiss Jan Święch	Aleksander Posern-Zieliński Andrzej A. Zięba
6.	6	2020	Katarzyna Ceklarz Jan Święch	Anna Engelking Elżbieta Orman
7.	7	2023	Katarzyna Ceklarz Jan Święch	Janusz Barański Kinga Czerwińska

II. 5. Redaktorzy i recenzenci poszczególnych tomów. Oprac. K. Ceklarz.

Instrukcja przeznaczona dla autorów biogramów podlegała z czasem modyfikacjom. Po opublikowaniu 2 tomu (2007 r.) została znacznie skrócona i uproszczona. Środowisko etnologów znało już Słownik i rządzące nim zasady, ponadto po opracowaniu biogramów najważniejszych (z punktu widzenia PTL) badaczy, ograniczenia dotyczące doboru bohaterów nie miały już znaczenia. Zostały one zdezaktualizowane również ze względu na fakt, że ostatecznie nie udało się przygotować Słownika z okazji jubileuszu Towarzystwa (ZA3).

Kolejna modyfikacja instrukcji została dokonana w 2018 r., czyli w momencie przygotowywania 5 tomu. Do komitetu redakcyjnego dołączyła wówczas niżej podpisana, zwracając uwagę na znaczenie słownikowej serii w środowisku etnografów oraz na jej realne zastosowanie do badań nad historią dyscypliny. Te argumenty spowodowały, że instrukcję ponownie przepracowano, pojawiła się bowiem konieczność dokumentacji osób działających w wieku XXI. Ponadto do instrukcji dodano m.in. informacje o upamiętnianiu badaczy pod postacią tablic, pomników czy nazw ulic oraz konieczność uwzględniania netografii. Tym sposobem wypracowano szczególnego rodzaju współpracę między zespołem redaktorskim i autorami, polegającą na docieklwym dążeniu redakcji do tego, aby „twarde” dane w biogramie (daty, miejsca, nazwy instytucji, nazwiska, etc.) były zawsze solidnie zweryfikowane, ustalone, wzbogacone itp., tak, aby hasła po opublikowaniu mogły być traktowane jako wiarygodne źródło wiedzy

o badaczach, ich życiu i pracach. Była to (i jest nadal) aktywna, często „śledcza” praca redakcji wraz z autorami, w istocie całkowicie niezauważalna dla czytelnika.

Kolejne modyfikacje instrukcji zostały wprowadzone w 2020 r. ze względu na przygotowywanie wniosku projektowego związanego z budową portalu wiedzy Etnoznawcy.pl (o czym niżej) i konieczności uwzględnienia nowych realiów publikacji biogramów. Portal dał możliwość zamieszczenia fotografii, umożliwił zaznaczenie miejsca pochówku na planie cmentarza, dodanie linków do baz danych zawierających publikacje (np. Polona.pl) lub zdigitalizowane archiwalia autorstwa bohatera biogramu oraz wspomnień i artykułów o opisywanej osobie.

Tytułowe dylematy

Kwestią pozostającą do rozstrzygnięcia przez Komitet była także sprawa tytułu planowanej publikacji. W 1991–1992 r. rozważano dwie propozycje: *Słownik Biograficzny Etnografów Polskich*, którą posługiwano się w toku rozmów nad publikacją oraz *Słownik Biograficzny Osób Zasłużonych dla Polskiej Etnografii* (APTLK8). Druga z propozycji miała tę zaletę, że dopuszczała publikacje biogramów również osób bez formalnego wykształcenia etnograficznego, ale działających na rzecz tej dyscypliny. Dawała również możliwość upamiętniania badaczy z innych dziedzin (archeologia, historia itp.) działających interdyscyplinarnie.

Ostatecznie, publikując pierwszy tom w 2002 r., zdecydowano się na jeszcze inny tytuł: *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, co wynikało z chęci dostosowania tytułu do charakteru zgromadzonych treści, a nie treści do pierwotnych założeń. Innymi słowy, zmianę tytułu wymusiła swoista „niesubordynacja” autorów poszczególnych tekstów. Redaktorki pisały:

Nadesłane przez autorów teksty, niejednokrotnie zabarwione emocjonalnie, dały redakcji asumpt, do zmiany tytułu książki. (...) Redakcja zdaje sobie sprawę z pewnych niedociągnięć, a przede wszystkim z wybiórczego zestawienia haseł. Nie do wszystkich jednak planowanych haseł udało się pozyskać autorów, a część podjętych zobowiązań nie została zrealizowana (Bąk 2002: 315).

Proponowane rozwiązanie zostało dostrzeżone i pozytywnie ocenione przez krytyków. Jak pisał historyk Julian Dybiec w recenzji pierwszego tomu słownika:

W tytule w przeciwieństwie do wielu ukazujących się w ostatnich czasach wydawnictw słownikowych⁹ starano się uniknąć jednoznacznego określenia. Zatem tom zawiera

⁹ W tym samym czasie środowisko socjologów pracowało nad publikacją biogramów naukowców z tej dziedziny. Tom pierwszy *Słownika biograficznego socjologii polskiej* ukazał się rok wcześniej niż „słownik etnografów” (Winclawski 2001).

typowe i często spotykane konwencje życiorysów określone tutaj sylwetkami, przynosi też nie tyle szablonowe biografie, a raczej szkice i eseje. Przyjęcie takiej konwencji literackiej pozbawiło dzieło schematyzmu i oschłości, a dodało lekkości i barwności, która przyciąga czytelnika i bardzo absorbuje (Dybiec 2005: 228).

R. Bąk widział w tej zmianie *felix culpe* – szczęśliwą winę, ponieważ „dzięki tej ludzkiej potrzebie dania świadectwa otrzymaliśmy portrety i pełniejsze, i w większej mierze osobiste” (Bąk 2003: 314). Na łamach „Ludu” pisał:

Tytuł „Etnografowie i ludoznawcy polscy” (...) stanowi li tylko pewien skrót myślowy, bardziej odnoszący się do pewnego wspólnego zakresu badań ludzi różnych profesji, aniżeli ich takiej czy innej specjalizacji. Oba terminy bowiem w nim zawarte – zarówno „etnograf”, będący już ostatnio w regresie, jak i „ludoznawca”, już w końcu XIX wieku uważany za przestarzały – stanowią tu raczej jedynie punkt odniesienia, tyleż konkretny, co ulotny, aniżeli jakąś zamkniętą delimitację (Bąk 2003: 314).

Nacechowane emocjami fragmenty biogramów, zakwalifikowała jako atut również badaczka młodego pokolenia Paula Wełyczko, widząc w nich wartość dodaną względem sformalizowanego języka innych słowników biograficznych, i tym samym sytuując słownikową serię w ramach formuły odrębnego gatunku pisarstwa historycznego – biografii antropologicznej: „O zakwalifikowaniu tej pozycji jako biografii antropologicznej, a nie jako kolejnej odsłony Polskiego Słownika Biograficznego decyduje emocjonalne zabarwienie narracji, a także figuratywny język” (Wełyczko 2017: 174). Opinia ta jest słuszna, o ile odniesiemy ją nie do poszczególnych biografii, a raczej do potencjału wszystkich 7 tomów. Biografia antropologiczna to, jak pisała Grażyna Kubica, coś więcej niż biografia antropologa. To analiza danych biograficznych pozwalających

zobaczyć jak powstaje i jak jest produkowana wiedza naukowa. Jak nasza dyscyplina doszła do miejsca, w którym się obecnie znajduje, jakie problemy badawcze zajmowały naszych poprzedników i poprzedniczki i z czego to wynikało. W jaki sposób nauka funkcjonuje w osobistym doświadczeniu badacza, szczególnie gdy jest kobietą. Jakie piętno zostawia na jej życiu. Ale też jak jej poczucie sprawstwa i podmiotowości może wzbogacić i kształtować praktykę dyscypliny. Uprawianie biografii ma ten ważny walor, że pozwala na refleksję skupioną na osobie, intymną, bliską doświadczeniu i diachroniczną (Kubica 2015: 429).

Poszczególne biogramy są przygotowane w sposób typowy dla gatunku. Zawierają dwa podstawowe i klasyczne elementy: opis kluczowych wydarzeń z zawodowego życia bohatera, w tym zwłaszcza tych, które wpłynęły na jego ukierunkowanie w stronę etnografii/etnologii/antropologii kulturowej, oraz przedstawienie intelektualnego wkładu danej osoby w rozwój tej dyscypliny, a więc działania badawcze, koncepcyjne,

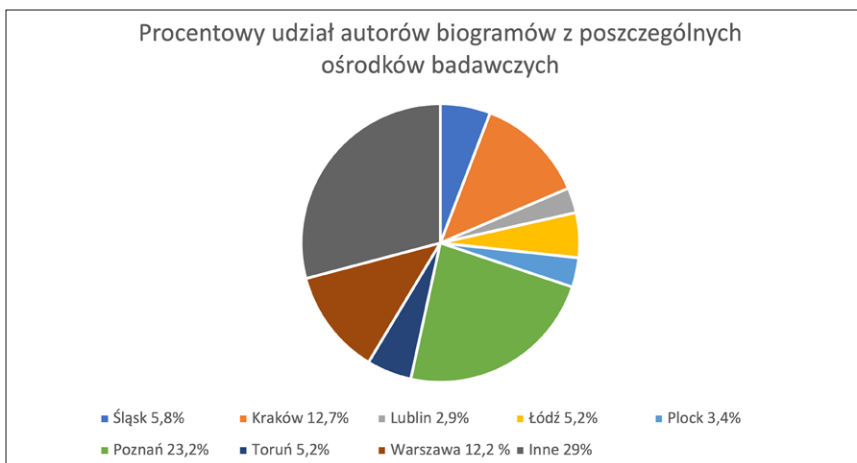
dydaktyczne, wystawiennicze i publikacyjne. Niemniej analiza grupy słownikowych biogramów z powodzeniem może spełnić kryteria wymienione przez G. Kubicę i dać odpowiedź na pytania o przebieg procesu tworzenia wiedzy etnologicznej w Polsce, jej historycznych uwarunkowań, politycznych wpływów oraz osobistego zaangażowania badaczy i badaczek wraz z pełnymi tego konsekwencjami. To właśnie uważam za niewykorzystany jeszcze potencjał Słownika i jego atut na tle innych publikacji dotyczących historii etnologii.

Autorzy i bohaterzy biogramów

Biorąc pod uwagę komplet 7 tomów Słownika, można rzec, że zmieniające się redakcje współpracowały na przestrzeni lat z grupą ponad 400 autorów. Jest to grupa zróżnicowana, co podkreślał Z. Jasiewicz w 2013 r.

Są wśród nich naukowcy, profesorowie i inni pracownicy etnologicznych jednostek uniwersytetów oraz innych instytucji akademickich, profesorowie współpracujących z etnologią dyscyplin, pracownicy muzealni, nauczyciele, pisarze, artyści, dziennikarze, konserwatorzy zabytków, kolekcjonerzy, działacze kultury zainteresowani badaniem, dokumentacją i popularyzacją kultury, głównie, choć nie wyłącznie kultury ludowej (ANPTL5).

Niestety, ze względu na brak afiliacji pod nazwiskami autorów w tomach 1–4 trudno o pełną charakterystykę, niemniej wiodącymi grupami są wykładowcy akademicki i pracownicy muzeów, a także osoby nie związane z wymienionymi środowiskami, pochodzące z kręgu zmarłego etnografa. Wśród autorów są osoby czynnie działające naukowo, ale także emerytowani pracownicy różnych instytucji, z których wielu utożsamia się z macierzystym oddziałem PTL. Niewielką grupę stanowią doktoranci i studenci.

II. 6. Procentowy udział badaczy z poszczególnych ośrodków naukowych w Polsce na podstawie analizy afiliacji autorów biogramów z tomów 5–7. Oprac. K. Ceklarz.

Analizując afiliacje autorów z tomów 5–7 (łącznie autorów 172 biogramów) wynika, że najprężniejszym ośrodkiem uczestniczącym w tworzeniu słownikowych biogramów, (pomiędzy największą grupę 29% jednostkowych przypadków z instytucji rozszaniach w całej Polsce) jest Poznań (23,2% autorów). Na drugim miejscu są Kraków i Warszawa – odpowiednio 12,7% i 12,2%, a następnie Łódź, Toruń i ośrodek Śląski – wszystkie po ok. 5% (wykres nr 1).

Analizując całość zgromadzonych słownikowych danych można ustalić, że w większości przypadków autorami biogramów są osoby osobiście znające bohaterów. Najczęściej połączone relacją „mistrz – uczeń” lub więzami przyjacielskimi, podejmujące się napisania biogramu z powodów osobistych. Zaletą tego typu rozwiązania jest stosunkowo łatwy dostęp do zgromadzonych dokumentów archiwalnych, a także czerpanie wiedzy z pamięci i własnych doświadczeń autora, co jest zaletą opisu. Jak argumentował J. Dybiec: „Historia dokumentalna złączona została tutaj z historią mówioną, z pamięcią historyczną, która jest bardzo nietrwała i ulotna, a jak bardzo istotna dla przedstawienia «Prawdy»” (Dybiec 2005: 229). J. Święch opiniując 3 tom do druku pisał z kolei: „Znaczną część biogramów opracowali autorzy, dla których osoby opisywane były znane. Stąd wiele z opracowań, wymyka się szablonowemu ujęciu biografii i tworzy barwny, nasycony emocjonalnie esej, pełen ciekawych szczegółów” (ANPTL6). Z redakcyjnego doświadczenia warto dodać, że do tej grupy należą autorzy, cechujący się najlepszą współpracą. Są zaangażowani w prace nad tekstem, mają dystans do opisywanej postaci, potrafią dokonać oceny i podsumowania dorobku swojego bohatera, a na dodatek cechuje ich umiejętność tworzenia syntetycznych tekstów naukowych, zgodnych ze sztuką pisania biograficznych artykułów.

Szczególną grupą autorów są członkowie rodziny podejmujący się stworzenia biogramów zmarłego krewnego. Wśród nich mamy do czynienia ze współmałżonkami, życiowymi partnerami zmarłego lub zmarłej, jego dziećmi, a czasem wnukami. Z punktu widzenia pracy redakcyjnej wybór autora spośród członków rodziny generuje zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki. Zaletą jest niewątpliwie zaangażowanie w pracę nad tekstem, a także nieograniczony dostęp do dokumentów osobistych. Zagrożeniem dla rzetelności tekstu może być emocjonalne podejście do opisywanej postaci, chęć podkreślenia i uwypuklenia pozamerytorycznych kwestii, np. wzajemnych relacji, wyjątkowych (według autorów) cech charakteru, bezkrytycznych opinii niepopartych dowodami itp.

Trzecią grupą autorów są osoby traktujące biogram jako czysto intelektualną podróż w głąb czyjegoś życia. Są to autorzy, którzy prowadząc własne badania zetknęli się z dokonaniem nie znanych im osobiście ludoznawców/etnografów/etnologów. W toku realizacji własnych projektów, a czasem intencjonalnie i celowo, postanowili podjąć trud opracowania dorobku wybranej osoby. Motywacje w tym przypadku są różne – uznanie znaczenia przedstawianej postaci dla nauki i kultury, zainteresowanie jej pracami, poczucie obowiązku wobec środowiska etnologicznego i chęć oddania hołdu prekursorom. W ten sposób powstały m.in. biogramy badaczy z XVII, XVIII i XIX w.

Bez względu na powiązania autora z bohaterem biogramu i motywacjami podjęcia trudu przygotowania tekstu, uważam, że „Słownik etnografów” spełnia istotną funkcję – integruje środowisko etnologiczne zarówno fizycznie (wokół redakcji budowany jest za każdym razem zespół współpracowników utrzymujących ożywione kontakty), jak i symbolicznie – wokół idei upamiętniania. Jak pisał J. Świąch: „Oto bowiem w czasie wszechobecnej, tchnącej bylejakością, informacji elektronicznej, powstaje dzieło, stanowiące manifestację solidarności środowiska, które formę pamięci o sobie, potrafiło ubrać w najbardziej szlachetną formę” (ANPTL6).

Większość wśród osób tworzących „słownikową drużynę” stanowią kobiety, bo aż 65% (patrz il. 3) wszystkich autorów. Jednak, jak wynika z obliczeń, opisują one dokonania głównie męskiej części populacji etnologów. We wszystkich siedmiu tomach opublikowano 174 (35%) biogramy kobiet i 326 (65%) biogramów mężczyzn. Proporcje te odzwierciedlają mniejszy udział kobiet w nauce w minionych dekadach, a także postępującą feminizację środowiska etnologów, charakterystyczną dla współczesnego środowiska akademickiego¹⁰.

Jak wspomniałam wyżej, komitet redakcyjny zapraszając autorów do współpracy zwracał uwagę na dobór bohaterów biogramu, sugerując, aby były to osoby, które „odegrały istotną rolę w rozwoju etnografii”, ale z uwzględnieniem działalności etnografów-amatorów i przedstawicieli innych dyscyplin (APTLK8). Początkowo sugerowano, aby były to głównie osoby związane z PTL żyjące i pracujące w XIX i XX w. Z czasem jednak ta formuła okazała się za wąska. Zwiększony dostęp do dokumentów archiwalnych, w tym do systematycznie tworzonych i powiększanych baz cyfrowych, a także rozwój badań dotyczących historii dyscypliny, spowodował, że możliwe stało się opracowanie biogramów sięgających nawet XVII w. Badacze chętnie zgłębiają przeszłość wydobywając interesujące fakty biograficzne, ale równocześnie, siłą rzeczy, pula nazwisk powiększyła się także o osoby działające na przełomie XX i XXI w. Nadal jednak dobór publikowanych biogramów w dużej mierze zależy od aktywności autorów. Redakcja dysponuje uaktualnianą systematycznie listą potencjalnych nazwisk do opracowania, ale nie do każdej pozycji udaje się pozyskać autora. Ten fakt wpływa więc nadal na różnorodność nazwisk i – co za tym idzie – trudny do uniknięcia brak spójności opisu, pomimo wypracowania struktury opisu i konsekwentnej dbałości o jego zastosowanie.

Portal Etnoznawcy

Idea zdigitalizowania i udostępnia słownikowych biogramów długo „krążyła” w środowisku etnologów zanim padła na podatny grunt. Do jej krystalizacji doszło w 2020 r., podczas jednego ze zjazdów członków Zarządu Głównego PTL we Wrocławiu. Wówczas niżej podpisana ponowiła propozycję stworzenia cyfrowej wersji Słownika, co spotkało

¹⁰ W roku 2017 odsetek nauczycieli płci żeńskiej na świecie wynosił 74% (Piróg, Wiejaczka 2020: 132).

się z pozytywnym przyjęciem przez Zarząd. Anna Engelking zaproponowała, by wzorem francuskiego internetowego serwisu Bérose stworzyć cyfrową encyklopedię wiedzy o środowisku etnologicznym w Polsce (www.berose.fr). Pomysł został zaakceptowany, po czym szczegółowa koncepcja projektu powstała w gronie redakcji serii wydawniczej „Archiwum Etnograficzne” PTL. Finalnie projekt dofinansowano ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministerstwa Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”¹¹.

Projekt „Etnoznawcy” składał się z kilku elementów. Pierwszy – naukowy – polegał na opracowaniu nowych biogramów badaczy, którzy do tej pory nie zostali uwzględnieni w Słowniku. Ta część zadania została zrealizowana w 2023 r. Redaktorami tomu byli K. Ceklarz i J. Święch. Tom 7 zawiera 60 biogramów napisanych przez 51 autorów.

Drugim zadaniem, była budowa portalu wiedzy wyposażonego w zintegrowaną, zaawansowaną wyszukiwarkę, umożliwiającą wertowanie treści przy użyciu słów kluczowych (tagów), daty urodzenia lub śmierci, a także słów pojawiających się wprost w treści biogramu. Aby tego dokonać zespół projektowy pracował w czterech sekcjach (podgrupach). Zadanie sekcji pierwszej polegało na digitalizacji tomów Słownika¹², opracowaniu dostępnego materiału graficznego oraz pozyskaniu licencji autorsko-prawnych do publikacji biogramów w sieci¹³. Działalność w sekcji drugiej skoncentrowana była na czynnościach informatycznych i graficznych. Stworzony został serwis osadzony na serwerze PTL, wyposażony w spójny interfejs¹⁴ oraz zaawansowaną wyszukiwarkę danych, także w wersji anglojęzycznej¹⁵. Projekt otrzymał oryginalny logotyp wraz z profesjonalną księgą znaku.

Il. 7. Logotyp projektu Etnoznawcy. Zaprojektowany przez Natalię Melzer.

- 11 „Etnoznawcy. Budowa portalu wiedzy o dorobku polskiej etnografii” („Nauka dla Społeczeństwa” nr NdS/548748/2022/2022). Całkowita wartość projektu 197 829 zł. Kierownikiem projektu była dr Katarzyna Ceklarz (PTL O/Mszana Dolna), a zespół wykonawczy tworzyli: dr hab. A. Engelking (PTL O/Warszawa); dr hab. A.W. Brzezińska (PTL O/Poznań); dr D. Kasprzyk (PTL O/Łódź); mgr J. Koźmińska (PTL O/Warszawa); mgr P. Otręba (współpracuje z IS PAN); mgr P. Suchecka (PTL O/Wrocław); mgr A. Michałowska (PTL O/Wrocław).
- 12 Zdigitalizowano tomy w formacie TIFF, a następnie poddano procesowi OCR i przekonwertowano pliki do długotrwałej archiwizacji PDF/A. Ponadto wydzielono wszystkie biogramy z tomów 1–6 jako indywidualne jednostki w plikach word (zgodnie z wymogami technicznymi portalu) oraz w formacie pdf. Wykonano korektę językową i merytoryczną tekstów każdego biogramu z tomów 1–4.
- 13 Biogramy finalnie opublikowano na zasadach Creative Commons 3.0. Wykonawcami zadania byli: J. Koźmińska, P. Suchecka, A. Michałowska, R. Śmiałowski.
- 14 Układ i kolorystyka powstała przy uwzględnieniu wytycznych dotyczących dostępności treści internetowych WCAG2, w odmianie AA.
- 15 Wykonawcami zadania byli: P. Otręba, N. Melzer, W. Zajic.

Działalność sekcji trzeciej polegała na redakcji biogramów, dostosowaniu ich do potrzeb budowanego portalu i finalnie implikowaniu treści i grafik do systemu (zgodnie z opracowanym schematem i podziałem na partie tematyczne). Na tym etapie redaktorzy, poza już zgromadzonym materiałem ikonograficznym (300 fotografii), wyszukiwali dodatkowe zdjęcia w cyfrowych zasobach archiwów i bibliotek, dodawali linki do pełnotekstowych baz danych, a także pozyskiwali informacje pozwalające stworzyć mapy cmentarzy z zaznaczonymi lokalizacjami miejsc pochówku danego etnologa¹⁶. Aby pozyskać dane związane z miejscami pochówku poszczególnych osób zespół projektowy zorganizował ogólnopolską akcję pt. „Ku pamięci. Akcja-lokalizacja”, w wyniku której członkowie PTL odszukali i sfotografowali ponad 100 nagrobków. W ten sposób, w wyniku wielomiesięcznej pracy, powstał portal etnoznawcy.pl zawierający aktualnie ponad 200 biogramów wraz z bibliografią, ikonografią, lokalizacjami pochówków oraz linkami do pokrewnych zasobów internetowych. Portal daje możliwość uzyskania pełnej wiedzy o wybranym badaczu, a także poszerzaniu jej o konteksty, łatwe do uchwycenia poprzez funkcjonujący system tagów.

W sekcji czwartej skupiono się na działaniach promocyjno-edukacyjnych, nastawionych na upowszechnianie wiedzy zawartej na portalu i w słowniku, a także na popularyzacji subdyscypliny jaką jest historia etnologii. W ramach tego zadania powstało 5 filmowych impresji, poświęconych wybranym badaczkom i badaczom: Antoniemu Kalinie, Romanowi Reinfussowi, Zofii Sokolewicz, Bronisławie Kopczyńskiej-Jaworskiej i Marii Znamierowskiej-Prüfferowej¹⁷. Zorganizowanych zostało 5 webinarów poświęconych takim zagadnieniom, jak pamięć środowiskowa¹⁸, etnograficzne kolekcje cyfrowe¹⁹, muzealne zasoby dostępne w sieci²⁰, etnowydawnictwa²¹ oraz etnografom i ludoznawcom polskim w kontekście najnowszego 7 tomu Słownika²². Wszystkie rozmowy moderowała Anna W. Brzezińska, a na polski język migowy przetłumaczyła Magdalena Sipowicz.

16 Wykonawcami zadania byli: K. Ceklarz, J. Koźmińska, A.W. Brzezińska, D. Kasprzyk, P. Kolecki.

17 Są to następujące filmy: „Melony i wino”, pamięci prof. dr A. Kaliny, o którym opowiada A.W. Brzezińska (Film1); „Fiszki i fiszbiny”, poświęcony dr R. Reinfussowi, z udziałem K. Reinfuss-Janusz (Film2); „Strukturalizm na talerzu”, gdzie bohaterką jest prof. dr hab. Z. Sokolewicz, a wypowiedzi udziela F. Wróblewski (Film3); „Bronkowe” o prof. dr hab. B. Kopczyńskiej-Jaworskiej opowiadają A. Piotrowska i A. Deredas (Film4); „Dwie rzeki” o prof. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej opowiada J. Słomska-Nowak (Film5). Wszystkie filmy zrealizował J. Wajszczak, a na polski język migowy przetłumaczyła M. Sipowicz.

18 „Czym jest pamięć środowiskowa, czyli o potrzebie pisania biogramów”, rozmowa z udziałem F. Wróblewskiego oraz A. Paprot-Wielopolskiej (WEB1).

19 „Etnograficzne kolekcje cyfrowe”, rozmowa z udziałem K. Dziubatej-Smykowskiej oraz J. Koźmińskiej (WEB2).

20 „Muzea i ich zasoby w sieci”, rozmowa z udziałem M. Kuneckiej (WEB3).

21 „Etnowydawnictwa”, rozmowa z udziałem J. Słomskiej-Nowak oraz M. Dudek (WEB4).

22 „Etnografowie i ludoznawcy polscy – tom VII” rozmowa z udziałem K. Ceklarz i J. Święcha (WEB5).

Zwieńczeniem i podsumowaniem całego projektu była dwudniowa konferencja naukowa pt. „Biografistyka w perspektywie antropologicznej”, zorganizowana w Łodzi w marcu 2024 r.²³ W jej trakcie doszło do oficjalnego uruchomienia i prezentacji portalu etnoznawcy.pl, ponadto wygłoszone zostały 33 referaty, przygotowane przez prelegentów reprezentujących 18 różnych uczelni, muzeów i stowarzyszeń z całej Polski.

Il. 8. Inaugurujące spotkanie zespołu projektowego. Od lewej: Aleksandra Michałowska, Paulina Suchecka, Agata Sikora (księgowa), Damian Kasprzyk, Anna Engelking, Anna Weronika Brzezińska, Joanna Koźmińska, Katarzyna Ceklarz (kierownik projektu). Zbiory PTL, Bytom. Fot. K. Ceklarz (2022).

Zakończenie

Wszystkie tomy Słownika, a teraz także portal wiedzy etnoznawcy.pl są źródłem do historii etnologii polskiej i badań etnologicznych realizowanych przede wszystkim na terenie Polski, ale także w krajach pozaeuropejskich, które zostały objęte działaniami

²³ W skład komitetu organizacyjnego konferencji weszli: dr D. Kasprzyk, mgr A. Deredas, dr A. Piotrowska, dr A. Krupa-Ławryniewicz, mgr A. Michałowska, dr K. Orszulak-Dudkowska, dr K.W. Rutkowska, mgr J. Koźmińska i mgr P. Suchecka. Radę naukową stanowiły: dr hab. A.W. Brzezińska, dr hab. A. Engelking, dr hab. K. Kaniowska, dr hab. I. Kuźma, dr K. Ceklarz. Konferencja była i jest dostępna na platformie streamingowej w dwóch częściach (Konf. 1 i Konf. 2).

badawczymi polskich naukowców. Wskazują na bliskie związki i współpracę etnologii z innymi dyscyplinami: historią, historią sztuki, socjologią, archeologią, językoznawstwem, a także na jej powiązania z innymi kierunkami aktywności popularyzującej naukę: oświatą, sztuką, muzealnictwem, regionalistyką, krajoznawstwem. Stanowią więc cenny zasób dla poznania szeroko ujmowanej kultury polskiej. Ujawniają nie tylko poznawczą, ale również kulturotwórczą rolę etnologii. Naukowo opracowane biografie wskazują, że polska antropologia/etnologia/etnografia zrodziły się i rozwijały, na gruncie szeroko pojętej humanistyki. Stąd znajdziemy w nich wiele sylwetek badaczy folkloru, sztuki ludowej, architektury i zdobnictwa, rzemiosła, muzyki ludowej, regionalnego zróżnicowania materialnego i niematerialnego dziedzictwa. W Słowniku zgromadzono także biogramy osób mniej znanych, działających regionalnie, m.in. animatorów kultury, regionalistów, badaczy terenowych, kolekcjonerów i muzealników, co ma znaczenie w procesie budowania regionalnej tożsamości wokół lokalnych autorytetów, świadcząc o przydatności Słownika dla szerokiego kręgu odbiorców. Jedną z autorek biogramów Olga Goldberg w liście do A. Spiss trafnie zauważyła, że „Słownik jest ważny dwupłaszczyznowo. Wydobywa nazwiska, które uległy zapomnieniu, bo często dotyczą działaczy regionalnych, o jakich szybko się zapomina, ale też ukazują tych «wielkich» i wskazują na ich wkład w rozwój nauk etnologicznych” (ZA4). Na łamach Słownika spotykamy nazwiska wywołujące osobistą refleksję i wspomnienia o mistrzach, kolegach z pracy, studiów czy też muzealnych sal. Andrzej Zięba pisał „Dla osób z branży to faktycznie może być fascynująca lektura, bo przecież tylu tam znajomych. Ja sam z przyjemnością dowiaduję się czegoś osobistego o ludziach, których znałem tylko z lektury ich prac” (ZA5). A. Spiss z kolei nie kryła, że „Z korespondencji i rozmów z czytelnikami wynika, że istnieje potrzeba takich wydawnictw. Są one trochę jak «czytadło» o znanych, a nieraz zupełnie nieznanach osobach wydobytych z zapomnienia. A i znani mają przecież nieznaną stronę życiorysu” (ZA6). A.R. Bąk z sentymentem konstatował, że: „Spotyka się tu postacie, które widywało się na co dzień, które pamięta się z uczelni, muzeów, czy sporadycznie spotykane w innych miejscach. Jeszcze słyszy się ich głos, widzi gesty, przypomina drobne sytuacje... (...) Wiele wspomnień, wiele darowanych chwil” (Bąk 2003: 316).

Słownikowe materiały biograficzne stanowią również narzędzie w procesie kształtowania pamięci historycznej. Między wierszami wyczytać bowiem można jak wielkie straty poniosła polska etnologia w wyniku obu wojen, przymusowych migracji (np. z przyczyn politycznych), a znacznie później także pandemii covid-19. Straty dotyczą ludzi, bazy naukowej, zaginionych lub zniszczonych materiałów badawczych, eksponatów, ale także niezrealizowanych planów, nieopublikowanych książek i niedokończonych badań²⁴.

24 Cześć z nich, o których wiedzę zaczerpnięto właśnie z kart „Słownika etnografów” publikowana jest współcześnie w ramach serii „Etnografia Ocalona” prowadzonej przez Muzeum im. M. Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu. W latach 2008–2023 w serii opublikowano 9 monografii.

W przyszłości należy zastanowić się nad prozopograficznym opracowaniem danych zgromadzonych w 500 biogramach. Znaczenie Słownika dla badań nad pochodzeniem i przemianami społeczno-kulturowymi inteligencji polskiej jest niezaprzeczalne. Jest to wartość dodana tej publikacji, która, jak wspominałam wyżej, nadal nie została wykorzystana i czeka dopiero na swojego autora.

Bibliografia

- Bąk, R. (2002). [Recenzja z: *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, t. I, red. E. Fryś-Pietraszkowa, A. Kowalska-Lewicka, A. Spiss. Wydawnictwo Naukowe DWN, Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Krakowie, Kraków 2002, ss. 354]. *Lud* 87, 314–317.
- Ceklarz, K., Spiss, A., Świąch, J. (red.) (2019). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 5. Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Ceklarz, K., Świąch, J. (red.) (2020). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 6. Kraków–Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Ceklarz, K., Świąch, J. (red.) (2023). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 7. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Dekowski, J. (1975a). Noty biograficzne pracowników Łódzkiego Ośrodka Etnograficznego. *Łódzkie Studia Etnograficzne*, 17, 19–58.
- Dekowski, J. (1975b). Bibliografia prac pracowników Łódzkiego Ośrodka Etnograficznego (1945–1974). *Łódzkie Studia Etnograficzne*, 17, 59–83.
- Dybiec, J. (2005). [Recenzja z: *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, Tom I pod redakcją E. Fryś-Pietraszkowej, A. Kowalskiej-Lewickiej, A. Spiss. Kraków 2002 Wydawnictwo Naukowe DWN Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Krakowie, ss. XVII, 347, nlb. 6 s.]. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 50(1), 228–230.
- Fryś-Pietraszkowa, E., Kowalska-Lewicka, A., Spiss, A. (red.) (2002a). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 1. Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Fryś-Pietraszkowa, E., Kowalska-Lewicka, A., Spiss, A. (2002b). Od redakcji. W: E. Fryś-Pietraszkowa, A. Kowalska-Lewicka, A. Spiss (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 1 (s. V–VII). Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Fryś-Pietraszkowa, E., Spiss, A. (red.) (2007). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 2. Wrocław–Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Karpińska, G.E. (2019). Bronisława Kopczyńska-Jaworska (1924–2016). W: K. Ceklarz, A. Spiss, J. Świąch (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 5 (s. 93–97). Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Kłodnicki, Z. (1997). *Kronika Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (1895–1995)*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Kłodnicki, Z. (1995). Sto lat Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. *Lud*, 78, 9–18.
- Kocójowa, M., Gruca, A. (2000). Bieńkowski Wiesław. *Lud*, 84, 203–206.
- Kowalska-Lewicka, A. (2002a). Jan Piotr Dekowski (1907–1988). W: E. Fryś-Pietraszkowa, A. Kowalska-Lewicka, A. Spiss (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 1 (s. 59–61). Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.

- Kowalska-Lewicka, A. (2002b). Irena Lechowa (1924–1991). W: E. Fryś-Pietraszkowa, A. Kowalska-Lewicka, A. Spiss (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 1 (s. 180–181). Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Kowalska-Lewicka, A. (2001). Słownik etnografów polskich. *Prace Komisji Historii Nauki PAN*, 3, 159–163.
- Kowalska-Lewicka, A. (1988). Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Jego miejsce w życiu naukowym i kulturalnym kraju. *Lud*, 72, 47–65.
- Kowalska-Lewicka, A. (2007). „Nasza współczesna antropologia społeczna i kulturowa nie powinna odciąć się od korzeni, z których wyrosła”. Odpowiedzi na pytania Zbigniewa Jasiewicza. *Lud*, 91, 305–346.
- Kubica, G. (2015). *Maria Czaplicka: płeć, szamanizm, rasa. Biografia antropologiczna*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Piróg, D., Wiejaczka, D. (2020). Fazy feminizacji profesji nauczycielskiej: przykłady z wybranych krajów. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Geographica*, 14, 132–146. DOI: <https://doi.org/10.24917/20845456.14.9>.
- Spiss, A. (2013). Wiesław Bieńkowski jako etnograf. W: R. Majkowska, E. Fiałek (red.), *Wiesław Bieńkowski 1926–1999. Materiały z posiedzenia naukowego w dniu 18 października 2013 r.* (s. 55–62). Kraków: Polska Akademia Nauk.
- Spiss, A. (2002). Wiesław Bieńkowski (1926–1999). W: E. Fryś-Pietraszkowa, A. Kowalska-Lewicka, A. Spiss (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 1 (s. 11–15). Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Spiss, A. (2010). Anna Kowalska-Lewicka (1920–2009). W: A. Spiss, Z. Szromba-Rysowa (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 3 (s. 141–146). Wrocław-Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Spiss, A., Szromba-Rysowa, Z. (red.) (2010). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 3. Wrocław-Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Spiss, A., Świąch, J. (red.) (2014). *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 4. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Wełyczko, P. (2017). Antropologia biografii naukowych i antropologicznych – szkice i zarysy. *Zeszyty Etnologii Wrocławskiej*, 1(26), 169–182.
- Winclawski, W. (2001–2011). *Słownik biograficzny socjologii polskiej*. T. 1–4. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Zięba, A.A. (2005). [Recenzja z: *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, t. 1 pod redakcją E. Fryś-Pietraszkowej, A. Kowalskiej-Lewickiej, A. Spiss, Kraków 2002, Wydawnictwo Naukowe DWN, Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Krakowie, ss. 347, indeks]. *Studia Historyczne* 48(3–4), 375–376.

Archiwalia

(ANPTL) Archiwum Naukowe PTL Wrocław

ANPTL1: Spuścizna J.P. Dekowskiego, nr zespołu: PL/1032/1/001.

ANPTL2: Sprawozdanie z WZD PTL w Łodzi z 1977 r., mps., nr inw. brak, s. 3.

ANPTL4: AN PTL, Spuścizna J.P. Dekowskiego, nr zespołu: PL_1032_1_066 i PL_1032_1_067.

ANPTL5: Jasiewicz Z., *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, t. 4. [recenzja], mps., nr inw. brak.

ANPTL6: Świąch J., Opinia o pracy Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne, t. 3, pod red. A. Spiss i Z. Szromby-Rysowej, mps., z dn. 5.09.2009, nr inw. brak.

(APTLK) Archiwum PTL Oddział w Krakowie

APTLK2: Protokoły z zebrań redakcyjnych za okres 27 XI 1989–26 II 1997, zeszyt protokołów, mps., nr inw. brak.

APTLK4: Kalkulacja kosztów wydania I tomu Słownika, wydawnictwo i drukarnia „Secesja”, Kraków 17.10.1994, mps., nr inw. brak.

APTLK5: List A. Kowalskiej-Lewickiej do ZG PTL z dn. 19.10.1994, nr inw. brak.

APTLK6: List R. Górskiego do Z. Kłodnickiego z dn. 15.01.1997, mps., nr inw. brak.

APTLK7: List A. Kowalskiej-Lewickiej do R. Górskiego, z dn. 17.04.1997, mps., nr inw. brak.

APTLK8: Instrukcja redakcyjna Słownika Biograficznego Etnografów Polskich, mps., nr inw. brak.

APTLK9: List R. Górskiego do W. Bieńkowskiego z dn. 25.09.1996, mps., nr inw. brak.

(ZA) Zbiory autorki

ZA1: Korespondencja K. Ceklarz z E. Bednarską-Gryniewicz z dn. 18.02.2024.

ZA2: Korespondencja K. Ceklarz z T. Zacharskim z dn. 18.02.2024.

ZA3: Instrukcja redakcyjna dla autorów z 2007 r., mps., zbiory A. Spiss.

ZA4: List O. Goldberg do A. Spiss z dn. 15.02.2011 r., mps.

ZA5: List A. Zięby do A. Spiss z dn. 05.02.2011 r., mps.

ZA6: List A. Spiss do A. Zieby z dn. 5 lutego 2011 r., mps.

Strony internetowe

BEROSE International Encyclopaedia of the Histories of Anthropology: <https://www.berose.fr/rubrique5.html?lang=en>.

Film1. „Melony i wino”. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=_BcGO-6k2sQ&t=1s.

Film2. „Fiszki i fiszbiny”. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=vqCGTq-eLiM&list=PLuIBrSdp_rQpFAvt8FLxc5z9-gXoeEB49&index=1.

Film3. „Strukturalizm na talerzu”. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=gwhchSP70PM&list=PLuIBrSdp_rQpFAvt8FLxc5z9-gXoeEB49&index=4.

Film4. „Bronkowe”. Pozyskano z: <https://www.youtube.com/watch?v=7gEBI1S6yfo&t=149s>.

Film5. „Dwie rzeki”. Pozyskano z: <https://www.youtube.com/watch?v=USguLh2nWVU>.

WEB1. „Czym jest pamięć środowiskowa, czyli o potrzebie pisania biogramów”. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=7cSiVSjKKok&list=PLuIBrSdp_rQpFAvt8FLxc5z9-gXoeEB49&index=7.

WEB2. „Etnograficzne kolekcje cyfrowe”. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=SL1nSzuv_Ow&list=PLuIBrSdp_rQpFAvt8FLxc5z9-gXoeEB49&index=5.

WEB3. „Muzea i ich zasoby w sieci”. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=AP68jeA5sj0&list=PLuIBrSdp_rQpFAvt8FLxc5z9-gXoeEB49&index=6.

WEB4. „Etnowydawnictwa”. Pozyskano z: <https://www.youtube.com/watch?v=MMQ-XcjLR9U&t=1s>.

WEB5. „Etnografowie i ludoznawcy polscy – tom VII”. Pozyskano z: <https://www.youtube.com/watch?v=1yDohja1EQI>.

Konf.1. Pozyskano z: <https://www.youtube.com/watch?v=1yDohja1EQI&t=7s>.

Konf.2. Pozyskano z: https://www.youtube.com/watch?v=VRjAg_stTig&t=422s.

<https://www.youtube.com/watch?v=tqdKj3y2qxg>.

<https://etnoznawcy.pl/wpis-na-blogu/konferencja-biografistyczna-za-nami/>.

Streszczenie

Artykuł przybliża historię powstania serii publikacji *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, czyli tzw. słowników etnografów. Seria ta jest przykładem wyrazu pamięci środowiskowej wśród etnologów/antropologów kulturowych w Polsce, bowiem słownik daje możliwość analizy dorobku przedstawicieli dyscypliny, śledzenia dziejów myśli antropologicznej, popularyzacji sylwetek oraz dokonań badaczy i teoretyków, a także wpływa na kształtowanie i umacnianie tożsamości środowiskowej. W artykule przeanalizowałam proces rozwoju i modyfikacji tej serii na przestrzeni dwudziestu lat jej funkcjonowania, omówiłam sylwetki redaktorów poszczególnych tomów, a także statystyczne dane dotyczące autorów biogramów oraz bohaterów tych tekstów, oraz zaprezentowałam portal wiedzy *etnoznawcy.pl* (<https://etnoznawcy.pl/>), który jest naturalnym dopełnieniem słownika i kontynuacją biografistycznych działań etnologicznego środowiska. Ponadto omówione zostały doświadczenia związane z procesem redagowania tomów serii. W zakończeniu zawarto refleksje związane z techniczną stroną przygotowywania słownika oraz budowania (na jego podstawie) portalu wiedzy.

Słowa kluczowe: etnografia, biografia, słownik, historia nauki, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze

Summary

This article outlines the history of the *Ethnographers and Folklorists of Poland: Profiles, Biographical Sketches* series, commonly referred to as the “ethnographers’ dictionaries”. The series constitutes a form of the discipline’s memory within the community of ethnologists and cultural anthropologists in Poland, since the dictionary offers a unique opportunity to analyse the achievements of its representatives, trace the evolution of anthropological thought, and promote the profiles and contributions of researchers and theorists; moreover, it plays a significant role in shaping and reinforcing professional identity. The development and transformation of the series over the past two decades are analysed, with attention given to the profiles of the editors of individual volumes, as well as statistical data concerning both the authors of the entries and their subjects. The article also presents the *etnoznawcy.pl* knowledge portal (<https://etnoznawcy.pl/>), which serves as a natural extension of the dictionary and a continuation of biographical work undertaken by the ethnographic community. Additionally, the article discusses editorial experiences related to the preparation of the series. The conclusion reflects on the technical aspects of compiling the dictionary and building the associated digital knowledge portal.

Keywords: ethnography, biography, dictionary, history of science, Polish Ethnographic Society

Translated by Author